

Cruma. Tota la nit cridant a Nagaio!

2008-09-19 20:29:44

La lectura de l'obra teatral *Cruma* (1957), és un experiència que no ens pot deixar indiferents. La posta en escena és, avui dia, un miratge massa lluny —fou estrenada el 5 de juliol de 1957 per l'ADB—, però no pas impossible. Sé que s'han fet algunes «lectures dramatitzades» del text, en universitats, però la posta escènica la recupera del text i, la tornaria al plànol performatiu. Tot i així tenim el text, del qual treiem les interpretacions actuals necessàries per a una relectura de l'obra pedroliana. Acompanyats també de dos textos supletoris: les converses de Manuel de Pedrolo amb Jordi Coca, publicades sota el títol suggestiu de *Pedrolo Perillós?* (1973) i, per una altra banda el text titolat: «[Cap a una cronologia dels models teatrals de Pedrolo](#)», escrit per Ramon X. Rosselló, apareguda a la revista *Caplletra* en el seu nº14 (Primavera 1993). Text, aquest últim, que he decidit alliberar en aquest article.

Cruma és un text premiat el 1957 amb el *Premi Joan Santamaria* això li atorga, en certa mesura, una categoria determinada al text, que ja d'entrada mereix la nostra atenció. També pel cas específic del món cultural català de l'època: mentre que a nivell internacional trobem un panorama molt dinamitzat amb un *Tot esperant Godot* estrenat el 1953, amb la recent mort de Brecht el 1956... trobem que al nostre país la creació de nous models teatrals és molt tímida. Hi havia l'Espriu, el Joan Oliver... Recordar que el mateix 1957 s'estrena *Primera Història d'Esther*, al Palau de la Música Catalana a mans de l'ADB i dirigida per Jordi Sarsanedas. Després de fracasar l'estrena el 1952 dins de l'ambient burgès barceloní. Oliver, com també feien Pedrolo, Campmany... es dedicaven a la traducció d'obres i textos foranis, una altra forma d'obtenir ingressos. Per una altra banda, en un plànol més avantguardista trobem el grup Dau al Set. D'aquest grup cal destacar, a nivell teatral, la petjada deixada per Joan Brossa amb obres com *Calç i Rajoles* (1963) o *Or i Sal* (Estrenada al Palau de la Música Catalana el 8-5-1961). Un solatge del qual en certa mesura hauríem d'haver estat hereves les generacions posteriors. Molts cops els textos queden sense tenir el reconeixement que els cal dins d'un context que ajudi a situar les obres i les motivacions dels seus creadors.

A *Cruma* trobem uns personatges que es mouran dins d'un context social tens. El 1957 és també l'any del llançament del primer *Sputnik* per part dels Sòviets. Comença la cursa per conquerir l'espai. El Pedrolo de *Cruma* ens parlarà de la comunicació. És una obra en certa mesura existencialista. Així trobem la confessió d'aquesta influència en la citació del text de Rosselló (1993: 130):

Coca (1991: 13-14) ha remarcat com Pedrolo «pertany a aquella colla d'escriptors catalans que més clarament van rebre l'impacte de l'existencialisme sartrià.» El mateix Pedrolo comenta (Coca, 1991:50) que «aquesta filosofia venia com un guant a la mà. Quan et trobes al final d'un món i, justament en aquell moment, et cauen als dits uns llibres que s'ocupen agònicament del final d'aquell món o d'un altre semblant, hi respons amb un moviment, amb un tropisme de planta... (...). Aleshores el descobriment d'un Heidegger o d'un Sartre, a part de l'altura intel·lectual d'aquests senyors, que és verament impressionant tant si hi combregues com si no hi combregues, havia de deixar senyal (...). Jo encara continuo pensant que l'existencialisme, com a reflexió filosòfica, és la cosa més integrada i més coherent del nostre segle.»

És una postura lògica per aquella època, tant a nivell filosòfic, com també a nivell social. Per afrontar l'Europa sorgida del terror nazi i per un Estat espanyol on Franco sometia el seu propi poble. Un existencialisme que trobarà els seus límits amb la generació de *maig del 68*. En tant que revolta de principis significà aquell context estudiantil. Avui en dia trobem només les restes dels cadàvers que han quedat després de la revolució.

Cruma no és res més que un emmirallament despullat de la societat, sobre la qual Pedrolo hi treballa. Trobem cinc personatges damunt l'escena, més una veu que només crida «Nagaio!». Cadascun d'ells adoptarà una postura totalment diferent davant els altres. Això comportarà, en cert sentit, l'absurditat de l'obra. Però en tot cas, no deixem de veure un replantejament sobre les teories del coneixement. Sobre com i què coneixem del món on vivim. Pedrolo es mou doncs, des del plànol de l'absurd fins als plantejaments existencialistes. Això situa cada personatge davant de la problemàtica de l'autenticitat, un dels temes tractats per les teories existencialistes.

L'escenari es troba totalment despullat de qualsevol excés: «Tot blanc, simple», apunta el mateix Pedrolo. Veurem doncs, un Resident que actuarà com a poblador principal d'aquest món representat. Allà, en el passadís on es troba, saltaran a escena la resta de personatges: el Visitant, l'Estrany, la Noia i Nagaio. L'acció es difumina en un temps present però no localitzable en cap lloc concret. Potser que els personatges es trobin a Nova York, París, Girona... tan fa. Tal i com ha destacat Rosselló (1993: 135) els personatges es troben dins d'un espai real però no realista:

L'etiqueta d'espai «real» la prenem d'un comentari de Graells (1992: 111) a *Cruma*, on assenyala que l'espai on discorre aquesta obra és «real però no realista». Aquest espai fa referència a una construcció identificable en la realitat però que presenta un ús no-realista del mobiliari i dels objectes.

El que interessa de l'acció performativa de *Cruma* és l'impossibilitat de trobar allò real. Objectiu.

Tots els plantejaments dels personatges representen un desplegament dels punts de vista dels éssers humans. Una forma de viure entre el cel i la terra. On els límits d'allò que coneixem i allò que no coneixem és una constant a l'obra. Així doncs, trobem a la figura del Resident l'eix central sobre el qual pivoten la resta de personatges. El Resident coneix l'existència d'una realitat externa i diferent a la seva :

Visitant: Hi ha un fora, doncs?

Resident: Sí, allí d'on tu venies.

Visitant: (*Una mica sorprès.*) Ah, sí, fora!

Veü: Nagaio!

El personatge central del Resident té constància de l'alteritat, però no sap descriure els detalls. Té vagues nocions de com és l'exterior i què hi ha. De fet, això jo ho interpreto com una relectura del [mite de la caverna](#) platònic. Com és sabut, aquest mite no només parla de la teoria del coneixement humà sinó també sobre el concepte de Llibertat. Tornem doncs de retruc al món de les teories existencialistes. De fet a *Cruma* cada personatge té una confuració predeterminada sobre sí mateix i sobre el món que l'envolta i, creu conèixer. Tot i que de vegades se senten perduts en el seu propi context. Tal i com els hi esdevé a Resident i Visitant davant del fet d'amidar parets amb una cinta mètrica sense numeració:

Resident: És que no hi ha números!

Visitant: (*S'aixeca i s'atansa a la cinta, per a examinar-la.*) Tens raó. No té numeros!

Resident: Com ho farem, ara?

::: A l'ombra de l'atzavara /// mariano arranz i Muñoz :::

Cruma. Tota la nit cridant a Nagaio!

Visitant: Agafa la meva. (*Se la treu de la butxaca i la hi allarga.*) Té.

Resident: (*La pren i la mira.*) si tampoc no té números!

Visitant: No? (*L'examinen tots dos.*) Jo hauria jurat que en tenia...

Resident: Jo també.

Visitant: (*Estanyat.*) Tu també? Però si no l'havies vista mai!

Resident: Vull dir la meva. També tenia números.

Visitant: No ho entenc...

Resident: El fet és que no entenem res.

Visitant: Ni podem arribar a res. Tot ens traeix...

Resident: (*Confidencial.*) Ah, però jo sé com fer-ho!

Visitant: Com?

Resident: (*Allarga la mà.*) Amb això.

Visitant: Amb què?

Resident: Amb la mà . És un pam, oi?

Veu: Nagaio!

Perdoneu l'extensió de la citació. Era necessària, però. En aquest diàleg trobem l'absurditat de la situació: els personatges intenten amidar parets amb una cinta mètrica sense numeració. Davant d'això tots dos han d'establir una nova norma, un acord que els permeti avançar amb les seves tasques comunes. Davant la manca d'unes eines que els ajudin a treballar de forma conjunta, el Resident decideix partir del seu propi cos (la seva mà) per establir una nova eina per amidar parets. Ho comunicarà però, amb un cert secretisme «Confidencial», acota Pedrolo. Els dos personatges han de guanyar terreny davant la realitat per arribar més lluny dels seus *coneixements particulars* i poder arribar a *coneixements comuns*. Al final del diàleg sona la veu tot cridant Nagaio. Podem establir un cert enllaç amb el [context panòptic](#) de George Orwell i el seu genial *1984*. O encara més directament: amb la repressió franquista a l'Estat espanyol.

El personatge més subversiu de l'obra serà però, l'Estrany. Actuarà amb una simplicitat lògica davant de totes les situacions. Serà el primer amb capacitat per parlar *de-tu-a-tu* amb Nagaio. També tindrà un nom atorgat per Pedrolo: durà el nom de Claudi. Representa l'afalagador galant que de vegades apareix a les novel·les de Pedrolo. El mateix Daniel Bastida de la sèrie «Temps Obert» havia interpretat aquest paper de *Don Juan*. Vol contactar directament amb Nagaio, anar al seu pis. Això esdevé de forma molt dinàmica. Claudi parla amb Nagaio i amb el Resident alhora. El Resident però, el confon amb la figura del Visitant. En aquest moment el Resident també vol marxar amb Claudi per conèixer Nagaio, Claudi s'hi negarà, però. Apareixerà en escena una altra noia que prendrà conversa amb l'Estrany. Es diu Filo. Claudi s'engrescarà doncs amb Filo oblidant en certa mesura a Nagaio. No deixo de veure ací una apologia de les pulsions humanes. Del caminar i oblidar que és la vida dels homes:

::: A l'ombra de l'atzavara /// mariano arranz i Muñoz :::

Cruma. Tota la nit cridant a Nagaio!

Estrany: No ho sé. Se m'ha acudit que podíeu tenir por.

Nagaio: Por? Bé, de vegades de tot...

Estrany: I ara, no?

Nagaio: Ara? Doncs no ho sé. Espero una visita.

Estrany: Ja m'ho semblava. Vinc de seguida.

Nagaio: Sou vós?

Estrany: Per què no?

[...]

Resident: *(Riu despectiu.)* No et feia tan crèdul.

Estrany: Crèdul? Ella mateixa m'ha dit que m'esperava.

Resident: Bah! Tot t'ho has fet tu sol.

Estrany: Això ja t'ho contaré després. Ella...

(Calla, perquè la noia que havia passat de primer torna a sortir de l'estança del final i travessa de nou el corredor en direcció a la porta del pis.)

Estrany: Però tu! Qui és?

Resident: El mateix que l'altra: ningú.

[...]

Estrany: Filo... És un nom molt bonic.

Noia: Claudi tampoc no està malament.

[...]

Nagaio: Que no veniu?

Veü de l'Estrany: *(Embarassada.)* Jo sortia un moment, per comprar alguna cosa...

Nagaio: No, que anàveu amb ella...

Veü de l'Estrany: Us asseguro...

Nagaio: No assegureu res. I tu, Caterina...

Veü de l'Estrany: No es diu Caterina. Es diu Filo.

::: A l'ombra de l'atzavara /// mariano arranz i muñoz :::

Cruma. Tota la nit cridant a Nagaio!

Nagaio: Pensava que te n'havies anat sense ni dir-me adéu. Tan amigues com érem...

De fet aquesta conversa, que he entretallat, no deixa de ser un trobament-pèrdua. Usual a les relacions humanes. Una mena de transitar més. De fet, el desenllaç vindrà donat per les necessitats amoroses de Claudi, l'Estrany. Vol fugir amb Filo que l'espera defora. Hi ha una mica de daltabaix que aboca el diàleg performatiu fins el final de l'obra:

Estrany: No valdria més que obríssiu la porta? He de reunir-me amb la Filo.

Resident: Quina Filo?

Estrany: Ella.

Resident: No hi ha ningú.

Estrany: Què sabeu vós?

Resident: I és clar que ho sé. Jo visc aquí!

[...]

Estrany: I no sabeu qui teniu a casa?

Resident: Res. Ningú.

[...]

Estrany: Però la Filo... Tot l'heu vista, oi?

Resident: No hi ha cap Filo.

Estrany: Però ha d'haver-hi alguna cosa o altra. A l'altra banda d'aquesta porta...

Resident: Els morts.

Visitant: Sí, els morts.

[...]

(S'apropa a la porta i, només de tocar-la s'obre.)

Estrany: Oh! Ho podeu fer...

Resident: És clar. Apa, passeu.

Estrany: Gràcies, eh? Moltes gràcies.

Resident i Visitant tornen a trobar-se en el mateix del camí. Ociosos en la seva conversa. Davant, altra volta, dels seus dubtes i neguits. Res no existeix, com tampoc no existien els números a les cintes mètriques per amidar parets.

::: A l'ombra de l'atzavara /// mariano arranz i muñoz :::

Cruma. Tota la nit cridant a Nagaio!

Cruma, és el nom agafat d'una forma de mesura de l'època etrusca i, per descontextualització, evidentment sense utilitat. Com la cinta mètrica sense números, com la impossibilitat d'entendre's Resitant i Visitant. En tot cas, la vida batega amb força dins del passadís que habita el Resident. Fora, com ell destaca: El Morts...

Després d'aquesta anàlisi caldrà planterjar-se fins a quin punt *Cruma* és una obra del tipus *teatre de l'absurd*. O altrament, si el *teatre de l'absurd* és en realitat tal. Potser som els espectadors que no hem volgut endinsar-nos a les obres, en el seu sentit. En tot cas: *Cruma* és una metàfora contundent sobre la vida humana. Sobre el seu sentit transitori i les passions que ocupen la vida dels éssers humans.